

Zvonimir Baletić

Autor Administrator

Zvonimir Baletić

Razgovarao: Andrija
Tunjić, Vijenac

Kuna nikada nije priznata kao
nacionalna valuta

(...) Zato je Vijenac svoj prostor ustupio akademiku Zvonimiru Baletiću, uvaženom ekonomistu i novoimenovanom predsjedniku Vijeća za ekonomska istraživanja HAZU-a, koji je prije desetak i više godina upozoravao na posljedice službene hrvatske ekonomske politike. Ono što je predlagao, a ono što se prihvatilo i kako iz krize u kojoj se nalazimo govori u ovom razgovoru (...) Ako želite saznati više o ekonomskoj situaciji u našoj domovini, kao i u svijetu, o uzrocima recesije, kao i mogućnostima izlaza iz nje, isplati vam se pročitati ovaj briljantni, pravi profesorski tekst.

Država mora imati vrlo važnu ulogu u kontroliranju ekonomskih procesa / Stabilni tečaj odgovara samo uvoznicima / Rohatinski je dobar za one koji su ga proglasili najboljim / "Pobijedila" je ekonomska politika koja je zagovarala politiku nezamjeranja i popustanja međunarodnim političkim i financijskim interesima.

Možda će se čitatelj iznenaditi kada vidi ovaj razgovor o ekonomiji u "književnom listu za umjetnost, kulturu i znanost", no iznenađenju nema mjesta jer su umjetnost, kultura i znanost itekako ovisne o ekonomiji. Ako bolje razmislimo, međusobno se uvjetuju i nadopunjuju, i ne vjerujem da itko zna granicu gdje se razdvajaju. Zato je Vijenac svoj prostor ustupio akademiku Zvonimiru Baletiću, uvaženom ekonomistu i novoimenovanom predsjedniku Vijeća za ekonomska istraživanja HAZU-a, koji je prije desetak i više godina upozoravao na posljedice službene hrvatske ekonomske politike. Ono što je predlagao, a ono što se prihvatilo i kako iz krize u kojoj se nalazimo govori u ovom razgovoru.

Slavko Linić sredinom prošlog tjedna izjavio je "da je država jedna od glavnih uzročnika likvidnosti i da je zato gospodarstvu oduzela mogućnost dolaska do novca". Jeli to točno?

Država ima funkciju da održava likvidnost u gospodarstvu preko svojih monetarnih institucija, ali je pitanje je li ona i uzrok nelikvidnosti zato što to likvidna sredstva previše vuče u vlastitu potrošnju, zbog čega gospodarstvu manjka novca. S druge strane, država je obavezna osiguravati likvidnost, ima mehanizme održavanja likvidnosti i ako ih nedovoljno koristi onda je opet izvor nelikvidnosti. Može se reći da je država izvor likvidnosti, ona preko novca stvara likvidnost, ali ako novcem ne upravlja pravilno može isto tako biti i uzročnik nelikvidnosti. Ne znam u kojem smislu je gospodin Linia mislio da je država uzročnik likvidnosti ili nelikvidnosti.

Možda je mislio da nema novaca za kredite?

Možda misli da država ne koristi svoju poziciju monetarne vlasti te da tako ne stvara dovoljnu količinu novca čime smanjuje ponudu novca pa je novac skup. Kao što je država općenito odgovorna za stvaranje likvidnosti isto tako u sadašnjem trenutku ona može biti i izvor nelikvidnosti jer nedovoljno stvara sredstva koja su potrebna za normalno funkcioniranje ekonomije, ili vlastitim troškovima vuče previše novca od stanovništva i privrednih subjekata, tako da ih ostavlja bez nedovoljno novca za obavljanje transakcija.

To je uzrok i recesije?

Uzrok recesije su i vanjski faktori, naime odnosi sa svijetom, naime na koji je naša ekonomija povezana sa svjetskom ekonomijom. No sigurno je da je jedan od glavnih elemenata naša ekonomska politika koja nije omogućila da se Hrvatska na pravilan, poticajan način veže za međunarodne ekonomske tokove. Kritični faktor je naša visoka ovisnost o svjetskim tokovima kapitala, čemu je svakako pridonijela i svjetska financijska kriza, koja nas kao visoko zaduženu zemlju morala pogoditi

Je li se to moglo spriječiti?

Ne! Jedino da smo dugo vodili politiku neovisnosti o vanjskom kapitalu i kreditima onda bi sadašnja situacija bila bolja. Ali bez obzira na to, kriza udara i na naše mogućnosti izvoza i na cijene uvoznih i izvoznih roba pa, prema tome, ne možemo nikako odvojiti nacionalnu ekonomiju od globalne, koje smo dio. U međuvremenu u posljednjih dvadeset do trideset godina, svjetska ekonomija se liberalizirala, svjetski ekonomski tokovi su slobodni; tokovi roba, kapitala i informacija, čak i radne snage.

Zna li liberalizirana ekonomija jačanje ekonomije velikih korporacija, a slabljenje malih država i njihove moći?

Ne mora to značiti. Velika država ima veliko gospodarstvo i veliki broj korporacija koje brinu o sebi, a to ne znači da i u velikoj državi korporacije ne mogu biti slabe i da nemaju jačeg konkurenta. Isto tako jedna mala država može imati vrlo uspješne korporacije konkurentne neuspješnim korporacijama velikih zemalja

Kao što ih ima Norveška?

Kao što ih ima Norveška, Finska i Švedska... Globalizacija omogućava svakome tko ima konkretan proizvod plasman tog proizvoda u bilo kojoj zemlji svijeta. Druga je stvar kada taj sustav padne pa se uvedu nova dodatna ograničenja. Mala država je u odnosu na veliku inferiorna ukoliko njena struktura i njen način povezivanja sa svijetom nije adekvatan globalnim uvjetima poslovanja.

Što odlikuje recesiju?
Mnogima u nas to nije jasno.

Normalno stanje ekonomije je rast i sve moderne ekonomije njemu teže. Na to ih "prisiljava" razvoj, rast stanovništva, nove tehnologije, porast blagostanja, socijalna stabilnost, sigurnost... Svaka moderna država ima ekonomski rast kao svoj prioritetni cilj. Suprotnost tomu je izostanak rasta recesija, stagnacija, dakle pad i zaostajanje. Do toga dolazi kada se gospodarske aktivnosti naglo zaokrenu. Usljed zaokrenja dolazi do takozvanog "sudden stopa" ili naglog pada.

U cijelom svijetu?

Svaka je ekonomija na neki način međunarodno povezana, i ako dođe do pada u jednoj zemlji, naročito u velikom dijelu svjetskog tržišta, onda to pogađa druge zemlje koje također moraju smanjivati proizvodnju i prilagođavati se toj situaciji. Sužavanje ekonomske aktivnosti jedne zemlje utječe na drugu isto kao što rast jedne utječe na mogućnost rasta druge. Kad je prosperitet u svijetu, onda je svim državama svijeta lakše. Svaka država nastoji se maksimalno uključiti u rast kao što u slučaju recesije nastoji više suzbiti negativne efekte recesije.

Rekli ste da i mala država može biti ekonomski uspješna. Znači li to da smo imali bolju politiku da bismo bili uspješniji?

Mi smo trebali imati bolju politiku i bolju strukturu ekonomije koja bi bila sposobna izvoziti na strana tržišta. To znači koja bi bila sposobna izvozom financirati svoje uvozne potrebe.

Zašto je nismo imali?

Zato što nismo dovoljno razvijali one segmente koji bi bili uspješni na svjetskom tržištu, nego smo stvari okrenuli obrnuto i zapostavili izvoz. Zapostavili smo proizvodnju, a posebno proizvodnju za izvoz, što je dovelo do nedovoljnih prihoda, deviznih prihoda, kojima bismo pokrili uvoz roba za proizvodne potrebe ili za vlastite potrebe.

Jesu li i ekonomisti krivi
što nisu politiku na vrijeme upozoravali na te promjene?!

Ha, eujte. Ekonomska se znanost u posljednjih trideset godina okrenula ideološkom stavu koji tvrdi da sve treba liberalizirati, prepustiti tržištu koje će sve riješiti i omogućiti svakoj

zemlji pojedinačno najbrži razvoj. To znači prepusti sve privrednim subjektima, poduzećima, korporacijama itd. Po liberalnoj doktrini svaka državna regulacija je štetna.

No to se pokazalo potpuno pogrešnim.

Da, ali takav je stav vladao u ekonomskoj znanosti i doktrina neoliberalizma je postala dominantna i u ekonomskoj teoriji i ekonomskoj praksi, unatoč upozorenja nekih ekonomista kako je model kapitalističke tržišne privrede u sebi inherentno nestabilan. Nije dovoljno sve prepustiti tržištu, jer u mnogim stvarima, naročito u pogledu stabilnosti, država mora imati vrlo važnu ulogu u kontroliranju ekonomskih procesa ili u njihovoj regulaciji, da ne bi došlo raspada sustava.

Zna li mjere regulacije koje primjenjuju mnoge države vraćanje planskoj ekonomiji koju je kapitalizam odbacio kao komunistički relikv?

Ne bi se tako moglo reći, no činjenica jest da se iznova pribjegava regulaciji. Naime, pokazalo se da su svjetska tržišta neregulirana, da su nacionalna tržišta nedovoljno regulirana i da su previše izložena djelovanju spontanijih procesa svjetske ekonomije. Sigurno je da se danas ekonomija vraća problemima regulacije i upravljanja, usmjeravanja privrednih tokova. U sadašnjoj situaciji svaka se zemlja hitno pokušava koncentrirati na vlastite probleme i poduzima mjere koje su protivne liberalizaciji, tako da se pojedini elementi protekcionizma ponovno pojavljuju. Planska privreda uvijek je bila više orijentirana prema protekcionizmu, to znači prema zaštiti domaćih sektora ekonomije, jer takva zaštita može biti korisna, a nekada neophodna

Bi li tako nešto bilo sada korisno?

U sadašnjoj situaciji, kada su problemi zaoštrjeni i kada prijete socijalni nemiri pojedine države su jako sklone napustiti neoliberalne ekonomije i priklanjaju se regulaciji. U kojem smjeru će se razvijati ta regulacija i kako će se provesti, naročito na međunarodnom planu, to je danas još teško predvidjeti. Amerika je vjerojatno bastion koji će se, što je moguće više, zalagati za neoliberalnu ekonomiju, posebno na međunarodnom planu.

Postoji li u nas ikakva regulacija, odnosno protekcionizam zaštitu domaću ekonomije?

Mi imamo dosta regulacije, ali ta regulacija ima krive odnose i to nas je dovelo do ove situacije. Konkretno, radi se među ostalim o tečaju kune. Devizni tečaj kune smo fiksirali na razini koja ne odgovara stupnju našeg razvoja, naše konkurentnosti i naših uvoznih potreba. To je dovelo do toga da su nam strani proizvodi i strane usluge u pravilu jeftinije od domaćih.

Jeli se to moglo izbjeći?

Moglo se izbjeći. I to se

vrlo jednostavno moglo na vrijeme korigirati

Kako?

Može se izbjeći tako da se domaćim proizvođačima osiguraju barem iste pogodnosti koje su osigurane strancima. To znači realnim tečajem izjednačiti relativne cijene naših proizvoda i stranih proizvoda.

No je proizvod skuplji.
Zašto je skuplji?

Skuplji je zbog troškova.
Ali da promijenimo tečaj onda bi naš proizvođač mogao prodavati ovdje po istim cijenama bez prejake konkurencije izvana i stranac tada imao manju zaradu. Tada bi i naš proizvođač mogao lakše prodavati svoje proizvode u inozemstvu.

Zašto se tečaj kune ne mijenja?

Zato što uvoznicima odlieno ovakav odgovara. Država je našim uvoznicima osigurala jeftinu kupovinu strane valute po fiksnom tečaju. Oni tako bez obzira kako rasle ili padale cijene u kunama u Hrvatskoj, mogu povoljno kupovati istu količinu roba kod stranog dobavljača i ovdje prodavati po cijenama kojima ne može konkurirati domaći proizvođač.

Zna li to da mi ne trebamo strahovati od inflacije i devalvacije kune, već samo uvoznici?

To bi moglo biti tako, ali nije jer to ne odgovara tzv. uvoznom lobiju, koji nerazmjerno ojačao zahvaljujući pogodnosti fiksnog tečaja kune. Na različiti realne vrijednosti strane devize i cijene po kojoj je tu devizu kupio u kunama uvoznik lijepo zaradi. Vidjevši te pogodnosti strani trgovci su i sami došli i zauzeli tržište domaćoj proizvodnji.

Da se uvede klizajući tečaj kune, imamo se strahovati naš građani, bismo li nakon nekog vremena imali korist i ako bismo mogli kupiti manje roba?

Ako se netko zadužio u devizama, onda bi mu taj kredit bio veći ali bi domaći proizvođač dobio više prostora za proizvodnju i za plasman proizvoda, a mogao bi i izvoziti te naše proizvode zaraditi. Prema tome, došlo bi do strukturne promjene i izvoznici bi bili na dobitku. U postojećem sustavu pati sektor izvoza. On ne može poslovati povoljno, jer kad pretvara zarađeni dohodak u kune gubi i ne može pokriti troškove poslovanja. Gubi kod pretvaranja deviznoga dohotka u kunski.

Kada Narodna banka prodaje devizne rezerve drugim bankama zna li to da nas gura u još veću krizu?

Pa strana banka zarađuje.

To je oèito, no zanima me
znaèi li da naša Narodna banka prodajom deviza drugim bankama zapravo
osiromašuje Hrvatsku?

Osiromašuje, jer mi imamo
stvarnu nestašicu deviza. Netko te devize mora zaraditi, a te devize mošemo
zaraditi samo izvozom. Ne zaboravite, sada ne mošemo pokriti niti polovicu
našega uvoza izvoznim prihodom.

Zašto onda guvernera
Rohatinskoga strani bankarski èasopisi, proglašavaju najuspješnijim bankarom?

Pa on i jest dobar za one
koji su ga proglasili najboljim. Našim vjervnicima postojeæi sustav odlièno
odgovara, guverner je kooperativan s bankarskom zajednicom i od nje dobiva
kredita na toj osnovi. Na toj osnovi ne zarašuju samo naši uvoznici nego još
više naše banke koje su uglavnom u stranom vlasništvu. Strani trgovci su
osjetili gdje je dobra zarada i forsiraju svoje trgovaèke ispostave kako ne bi
morali posredovati preko našega uvoznika, što znaèi da æe i naši trgovci, ako
se tako nastavi biti višak na trštu koje æe potpuno kontrolirati stranci.
Imajte na umu da strane banke, iako imaju status domaæih, svoju bankarsku
politiku vode po uputama izvana.

Znaèi li to da se Hrvatska
nalazi pred steèajem?

Mi smo na razlici izmešu
uvoza i izvoza godišnje akumulirali dug koji je došao do razine kada plaæenje
kamate i dospjelih anuiteta prelazi gotovo vrijednost cjelokupnog našeg izvoza.
Prema tome, sadašnji sustav ne moše funkcionirati bez dodatnih kredita koje
uzimamo od stranaca pod nepovoljnim uvjetima. Onog trenutka kada ne budemo
mogli dug otplaæivati vjervnici æe se naplatiti iz naše imovine, koja postaje
njihov kapital.

Moše li postojati dršava,
ako nije vlasnik kapitala?

Dršava moše biti zadušena,
moše funkcionirati i na stranom kapitalu.

Ali onda æe nam vlasnik
kapitala, govorim hipotetski, odrešivati plaæe koje æe biti dovoljne samo za
puko prešivljavanje.

To èno!

Tada æe kapital odluèivati i
tko æe vladati.

Pa naravno, onaj tko donosi
odluke u gospodarstvu ima vrlo snašan utjecaj na politiku i na socijalne odnose
u društvu. Vlasnik kapitala glavni je poslodavac, bez obzira tko formalno

obavlja posao menedžera.

Èega je Hrvatska još
vlasnik?

Velikoga dijela imovine

nije, jer kad nije mogla servisirati godišnju otplatu duga ona je prodavala imovinu koju je dobila zakonom o pretvorbi 1990-te godine. Tada je sve što je bilo društveno postalo državno. Za razliku od drugih država koje su zadužene naša država je imala velike rezerve imovine na vlastitom raspolaganju. U drugim zemljama to je privatno vlasništvo i država s time ne može upravljati.

Je li to bilo pogubno za
našu ekonomsku politiku?

Da! Zato je postupila prema
tome vlasništvu kao prema rezervi za osiguranje svojih dugovanja prema svijetu.

Rekli ste veæ da se politika
mora miješati u ekonomiju, međutim, naša to izgleda loše radi?

Prije devet godina ja sam

napisao i objavio tekst ‘’Pogrešna koncepcija stabilizacije’’, u kojem sam objasnio kako smo ekonomiju trebali stabilizirati nakon rata u kojem je trebalo prekinuti hiperinflaciju, koja je bila nepotrebno izazvana, pa smo izgubili mogućnost zaduživanja. Zbog toga smo pristali na koncepciju na koju su nas nagovorile međunarodne institucije, a koja je uključivala stabilizacijski program koji je proizveo upravo neravnoteže koje nas prate sve do danas.

Umjesto tog što je trebalo
uraditi?

Trebalo je pregovarati oko

uvjeta i znati tošno kada nam taj novi aranžman više ne treba. Umjesto da smo ga odbacili mi smo ga produžavali zato što nam je olakšavao zaduživanje i dotok stranog kapitala koji je išao na štetu domaše proizvodnje i izvoza.

I na osiromašenje države?

Da, i na osiromašenje
države.

Znaš li to da Međunarodni
monetarni fond i Svjetska banka zapravo igraju negativnu ulogu u slabo
razvijenim državama?

Svjetska banka je banka
svjetskog kapitala i radi u interesu svjetskih vjerovnika.

To konkretno znaš da

osiromašuju siromašne?

Ali mi smo tražili njenu podršku zato da bismo dobili kredit. Nije nas natjerala da se zadužimo, sa-mo je odredila uvjete kojima æe osigurati svoja potraživanja, potraživanja svjetskog kapitala.

Zemlje Tigra prije nekoliko godina bile su u velikoj ekonomskoj krizi ali su odbile MMF i Svjetsku banku, koji su im nakon izlaska iz krize nudile kredite po uvjetima koje same izaberu. Međutim, odbile su ih. Zašto?

Zato jer im nisu trebali.

Kako su uspjeli izaæi iz krize bez Svjetske banke?

Strancima višnje nisu davali prednosti, nego su prije svega inzistirali na svojoj proizvodnji i svome izvozu. Tako su zaradili devize kojima su otplatili dugove. Višnje nisu bili ovisni.

Višnje je nego oèito da nemamo ni nacionalnu ni ekonomsku strategiju. Koliko znam vi ste pisali ekonomsku strategiju i nije prihvaæena. Zašto?

Nisam je pisao, nego sam pregovarao o pisanju strategije u ime Ekonomskog instituta, kojem sam bio na èelu. To je bilo prije jedanaest godina, ali se nismo složili oko nekih polazišta.

Zašto?

Zato što se tražilo da prihvatim koncepciju koja je bila dogovorena s Međunarodnim monetarnim fondom. Ja sam mislio, a i danas tako mislim, da je trebalo tu koncepciju napustiti što prije. Trebalo je iskoristiti postojeæe vlastite kapacitete, i ljudske i tvorničke i prirodne itd., i trebalo se orijentirati na izvoz. Imali smo velike proizvodne rezerve koje nismo koristili, jer nam je u ratu korišćenje rezervi palo na pedeset posto. Nasuprot mojem stavu da moramo najprije provesti poratnu obnovu prevladao je stav da se mora oostati, na programu trajne stabilizacije koja se temelji na ovome što imamo danas-prezaduženost, ekonomsku nesamostalnost, slabljenje izvoza itd.

Zašto je odbijeno to što ste predlagali?

Zato jer je ljudima koji su odlučivali izgledalo lakše i jednostavnije zaduživanje, od èega su neki imali i koristi. Stalno su tvrdili da takva koncepcija ubrzanog rastane vodi dovoljno raèuna o stabilnosti i da neæe izbjeæi novu inflaciju.

Je li to toèno?

Nije! Jer kad se inflacija jednom prekine, ako je monetarna politika spremna držati stabilnost, ona to može i bez vanjskog zaduživanja. To se sigurno može. Međutim, oni su smatrali da Narodna banka, dakle centralna banka, ne smije ići u emisiju novca.

Jesu li bili u pravu?

To vrijedi onda kada postoji inflacijska situacija, ali kada se s inflacijom prestalo, kada su cijene počele padati i kada je kapital postao preskup tada se morala promijeniti politika, i podržati domaća proizvodnja nužnom dodatnom emisijom novca.

Zašto politika ne sluša ekonomiste?

Grupa ekonomista koja se zalagala za ovo što sam rekao na neki je način stavljena u stranu i proglašena katastrofičarskom, a "pobijedili" su oni koji su zagovarali zaduživanje s inozemstvom i politiku fiksnog tečajja kune. Opravdavali su to i ulaskom u WTO, Europsku uniju, NATO itd. Zastupali su politiku nezamjeranja i popustanja međunarodnim političkim i financijskim interesima.

Trebamo li uopće u Europu ovakvi kakvi jesmo te koliko od Europe dobivamo, a koliko joj dajemo za članstvo?

To je sada teško reći, jer oni prodaju svoje robe, naplaćuju svoje kredite. Njih zanima, i dobili su, naše tržište proizvoda, kapitala, informacija, oni ga pretežno kontroliraju.

To znači da smo kapitalom već u Europi samo nas još politički iscrpljuju!?

Točno! Mi smo prije deset godina već bili integrirani u Europu, samo jednostrano. Europa je nas pokrila svojom robom, ona prodaje svoje, ali još nismo dobili prava članstva u EU. Od svega što nam uzimaju zauzvrat nam daju pomoć za prilagodbu njihovim uvjetima.

Je li to mizerija?

Naravno. Ali se ne moramo se bojati da će nas posve odgurnuti, jer su i njihovi interesi u pitanju.

Zapravo nas hoće još jeftinije kupiti.

Oni su nas već kupili – naše; je dug njihov kapital! Naše dugovi su njihov kapital, naše tvornice su njihov kapital, njihova roba je njihov kapital, mi živimo na njihovu kapitalu već dosta dugo. Zato im ne možemo okrenuti leđa i reći idemo mi sada sami za sebe riješiti svoje probleme, ali još uvijek možemo sačuvati vlastitu proizvodnju,

koristiti vlastite resurse, započeti svoje stanovništvo. Još; možemo formirati politiku koja prije svega treba biti orijentirana na brži tehnički razvoj, ali pod vlastitom kontrolom. Problem je postojeće ekonomske politike i to nije uspjela privući ni jedno jedino moderno industrijsko postrojenje u Hrvatsku.

Zato i ne žele da proizvodimo?

Ne, ne. Oni bi i kod nas proizvodili, ali mi smo preskupi upravo radi razloga zbog kojih su skupi naši proizvodi. Svojom ekonomskom politikom smo odbacili njihov proizvodni kapital i navukli trgovački i zajmovni kapital.

Iz svega što ste rekli proizilazi da bi se dobra ekonomska strategija trebala temeljiti na proizvodnji i klizajućem tečaju kune?

Da, na klizajućem tečaju. I na zaduživanju za razvoj koji bi povećao izvoz, a i omogućilo otplatu već postojećih dugova.

Hoće li nam to dopustiti vlasnici kapitala u Hrvatskoj?

Ne znam, to je stvar politike, ali na tom planu možemo dosta učiniti.

Da se devalvira kuna za deset do petnaest posto – što bi bilo?

Strana roba bila bi skuplja za toliko, ali bi domaća dobila toliko prostora na domaćem tržištu i mogla bi se prodavati po istim cijenama kao strana, a to znači da bi dobila tržište. U ovoj krizi tako devalviraju sve istočne države od Estonije do Rumunjske i to negdje čak za dvadeset i pet posto. Devalvacija je uvijek bila suvereno pravo država, i to jedno od najmoćnijih. No, mi smo se toga odrekli jer smo rekli – ne, mi nećemo devalvirati!

Zna li to da nam jedini mogući izlazak iz krize jamči strategija nove proizvodnje?

Da. Moramo osmisliti upravo strategiju proizvodnje i aktiviranja domaćih izvora te apsolutno racionalno korištenje stranih izvora. I to ne za zadovoljavanje potrošnje, za putovanja i ne znam sve ne. Jer ako dođe strani kapital i preuzme upravu po osnovi našega duga, on će nas ionako srediti i staviti tamo gdje nam je mjesto po produktivnosti. Neće nam davati dodatne kredite, nego će jednostavno reći – dobit ćete onoliko koliko zaradite i toliko ćete moći potrošiti.

Sumnjam da bi tako i to prihvatila ijedna postojeća hrvatska politika. I vladajuća i oporbena.

U tome i jest problem. U

petnaest godina stav se uopće nije promijenio. Neki moji kolege i ja već 1994. intervenirali kada smo vidjeli da je program stabilizacije proveden tako da je izazvao nestašicu novca, da vodi visokoj nelikvidnosti, padu cijena, visokom tečaju kune, odnosno rastu vrijednosti kune u odnosu na početni tečaj koji je bio odredio stabilizacijski program. Upozoravali smo Vladu, pisali pisma i nudili rješenja, ali se sve odbijalo. Ništa se nije promijenilo ni kad je došla socijal-demokratska koalicija. Jedna grupa ekonomista tražila je i bila primljena od predsjednika Mesera koji nas je saslušao, ali Vlada je ignorirala, poručivši da s nama ne želi razgovarati. Bilo je to 2000-te, skoro će biti devet godina da smo na to upozoravali.

Zna li to da ni Ljubo Jurčić, koji se nameće kao spasitelj, ne može zapravo ništa napraviti?

Ne znam detalje njegova programa, ali vjerojatno ne može. Posljednjih godina riječ "devalvacija" bila je izbačena iz rječnika. Ona je i danas faktički nepoželjna. Moglo se govoriti o nekakvom klizanju ali o devalvaciji nikako. I to u situaciji kada su sve zemlje, posebno one zemlje koje su pristupale Europskoj Uniji, izvršile devalvaciju. Švedska je od 1992-e do pred nekoliko godina svoju valutu devalvirala za oko trideset i pet, četrdeset posto i time dobila novi industrijski zalet. Nije imala na financijski sektor koliko Engleska ili neke druge zemlje, ali je svoju industriju spasila. Nije htjela ući niti u euro zonu, kao ni Engleska, jer svaka od tih zemalja smatra da je njihova velika prednost to što mogu slobodno donositi odluke o svojoj monetarnoj politici, koje danas mogu biti ovakve, a sutra onakve.

Zna li to zapravo da perspektiva Europske Unije i nije osobito dobra?

To će se vidjeti.

Ako se sve države budu držale svojih interesa i ako ne jenja liberalni model ekonomije što će onda biti?

Tada trebamo sukladno tome uzeti u vlastite ruke onoliko koliko će nam ostati i što prije otplatiti dugove, jer su dugovi ono što nas pritičje i koči. No, ne smijemo zaboraviti da su sve namjere Vlade na neki način kumovale održavanju toga, jer su zarađivale preko PDV-a. Uvele su visoku stopu PDV-a, pa je prema tome svako zaduživanje vani ili direktno za otplatu državnih dugova ili je preko PDV-a punilo državni proračun.

To znači da proračun nije realan.

Nije, jer se punio u velikoj mjeri iz uvoza strane robe. Na taj način sranci su uzimala jedan dio razlike u proračunu.

Obzirom na takvu politiku i mogući bankrot države može li se dogoditi da država građanima oduzme uštede na bankama?!

To ne vjerujem, ali mogu se ograničiti. Svaka država može ograničiti korištenje stranih sredstava plaćanja na svome teritoriju. Mi imamo dualni monetarni sustav – jedno je kuna a drugo su devize, kojima se može ne samo slobodno plaćati uvoz, nego ugovarati i obavljati sve poslove. Ukidanje devizne klauzule po ugovorima prva je stvar koju bi Hrvatska morala uraditi.

Mislite na kredite?

Da. Barem za budućnost.

To bi automatski značilo i povećanje kamatnih stopa?

Sada to ne bi moralo značiti. To ovisi od toga kakvu bi politika emisije novca slijedila.

Koliko se zna, emisija se sprječava.

Zato imamo malu novčanu masu ili čak manju nego što su nam devizne rezerve. Mi ne koristimo funkciju Narodne banke za osiguravanje likvidnosti preko adekvatne ponude novca, nego stalno upućujemo svoje građane, državu, poduzeća itd. da se zadužuju kod stranih banaka.

Nisam siguran da razumijem razloge toga.

Time kuna, kao nacionalna valuta, nije nikada priznata do kraja kao nacionalna valuta koja ima monopol i gdje Narodna banka onda može po svojoj odluci, koja prije svega uvažava naše interese, odrediti količinu novca i devizni tečaj.

Što će biti s osiguravajućim društvima i reosigurateljima i ulagačima u njih? Hoće li propasti kao i investicijski fondovi?

Oni ne moraju propasti jer izvlače novac. Oni taj novac pretvaraju slobodno u devize.

A ako su propale banke u koje su ulagali, poput američkih?

To je druga stvar! Navodno postoji neki sporazum, ugovor, da sredstva koja su prikupljena ovdje tu moraju i ostati unutar te banke.

Država jamči protuvrijednost deviza do sto tisuća kuna

Država jamči i nedne uloge građana, ali, koliko znam, unutar Erste banke primjerice, ili Raiffeisen banke,

ili Zagrebačke i Privredne banke, koje su sve u sustavu stranih banaka, ne znam kako je riječeno. Ne vjerujem da bi ovdašnje banke, podružnice matičnih stranih banaka, mogle odbiti nalog centrale.

Za kraj, na koji se rok obično donosi stabilizacijski program?

Do godinu dana – to je maksimum. Ne može stabilizacija stalno trajati kao u nas.

Tim programom Borislav Štorgro hvali se kao nekim fanstatičnim.

Čak se nedavno žalio – to nismo proslavili petnaestogodišnjicu stabilizacijskog programa.